DE MODO DIVITIIS ADHIBENDO

homini Christiano, doctissimi

ISIDORI CLARII

Monachi

ad Ciues Brixianos

salutaris Oratio.

Diuites intrabunt regnum cœlorum.

MEDIOLANI

Apud Caluum Anno

M. D. XXXX.

ROMA

ORNATISSIMO VIRO IO. ALOISIO TROTTO Annonę Cæsareo Præsidi

I. Minicius Caluus S. P. D.

V Ix in animum induxeram has doctissimi Isidori uigilias in lucem dare, cum tu quàmprimum occurristi, qui hoc munusculo multis sanè de causis dignus uidereris. Tu me frequenter hortatus es, ut cum libros excudendi prouinciam suscepissem, ab his potius feliciori auspicio initium sumerem, quæ facerent ad nostram religionem. Tu sacrarum literarum lectione sic afficeris, ut nihil æquè libenter uerses in manibus, hunc uerò libellum & auidè perlegisti, & constanter probasti, ut certò sciam tibi tuisq; similibus displicere non posse. tua etiam in me humanitas ita me sibi deuinxit, ut quandò tecum paria facere non possim, fateri compellar me tibi plurimum debere, ac rependendi facultatem deesse, non uoluntatem. Agitur hic præterea de diuitijs, qua animi moderatione re potius quàm nomine Christianus ijs uti debeat. te uerò fama iam constans est sic opibus tuis imperare, ut non tibi tantum, sed cuilibet etiam indigenti eas accumulasse credaris, dignus omnino, quem Franciscus Sfortia acerrimi quidem iudicij Princeps cum ob insitam probitatem atque sapientiam, tum ob animi mansuetudinem, ac præcipuam in omnes charitatem, Annonæ præfecerit. Officio igitur meo defuturus mihi uidebar, si hoc opusculum sub tui nominis patrocinio tanquàm debitum non publicarem, cum præsertim uiderem inde ei plurimum & auctoritatis accessurum, & iucunditatis. Prodijt (sicut rectè nosti) ex officina ut religiosissimi, ita & eruditissimi uiri, qui qualem operam nauet Christianæ militiæ, propediem ex ijs patebit, quæ adhuc habet sub incude. Superest ut læta fronte illud excipias, & utpote pulcherrimum iterum atque iterum legas, cum aliquid otij ab occupationibus tuis, & philosophiæ studijs impetrare potueris, meæq; in te obseruantiæ memor, non tibi tantum diu uiuas, sed amicis. Vale.

QVAE RATIO DIVITIARVM hominí Christiano habenda sit, ad ciues Brixianos oratio, auctore Isidoro Clario Monacho.

CVM in omnibus grauioribus causis, quæ vel ad hanc uitam optimè regendam, uel ad futuram adipiscendam maximè pertinent, oporteat vos quicunq; huc conuenistis mecum Ciues optimi laborare, atq; id nõ audiendo tantũ, sed mente etiam et cogitatione agitando, quàm uera sint, quamq; rationi consentanea quæ pertractentur, tum in hac præcipuè re, qua de agimus difficillima sanè, et in qua omnes ferè decipiantur, qui scilicet diuitiarum modus homini Christiano sit adhibendus, necesse est, vt veterem morem imitemini eorum, qui ad celebres ludos, et athletarum certamina spectanda conueniebant, quibus imperabatur, vt spectaturi nudo et aperto capite considérent, hanc ob causam, mea sententia, vt non spectatores solùm sed collaborantes etiam pro sua quisq; parte esse uiderentur. Sic certè æquum est, vos existimare communem hunc laborem esse, neq; expectare, dum omnia minima mansa, ut nutrices pueris solent, vobis in os inserantur, præsertim in tam periculoso negotio, de quo vno Seruator ipse noster dixerit, Facilius esse camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum cœlorũ. Nam cum multa sint, quæ homines à uia dei auocare, et in eam etiam ingressos supplantare soleant (tã variæ enim spiritalium venatorum, et latentium latronũ insidiæ sunt, tot laquei, tot retia, tot foueæ, quæ prophetæ et diuini viri sæpè commemo

rant, vt, nisi quis capreæ oculos, aut tanquam volucris sibi pen nas comparet, de quibus scriptum est. Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum, euadere non possit, quin fiat venatorũ præda miserabilis) nulla tamen res est, quæ tam facile capiat imprudentes, atque adeò omne hominum genus miserè perdat, efficiatq́; vt ne serò quidem errorem suum intelligant, quàm opes, & copiæ, & insatiabilis habendi ardor. Quorum inexplebilis auiditas propterea in dies magis augetur, quòd hanc nõ ex vitio, sed ex necessitate proficisci putant. At meminisse eos oporteret illas necessitates, quæ à natura sunt, facilè expleri. eos verò affectus, qui ex morbo oriuntur, finem non habere. Quam enim ob causam ebrij, & qui aqua subter cutem fusa laborant, semper sitiunt? aut ij, quos Græci ob nimiam cibi appetentiam βουλιμιῶντας vocant, semper esuriunt? nimirum quia non natura, sed morbus in causa est. sic in hoc studio diuitiarum, vbi primum animus vltra naturæ, ac necessitatis terminos vagari cœpit, & superuacanea appetere, tum demum illa insatiabilitas generatur, vt nemo, quamuis ingentes in habendo progressus fecerit, iam adeptis, & paratis contentus sit, sed cum ipsis opibus etiam habendi cupiditas augeatur. Atque illis id vsu venit, quod in rapidis torrentibus, ac ingentibus fluuijs fieri cernimus, vt cum semel extra alueum fuerint egressi, ripasq́; superauerint, iam euagandi terminos nesciant, & præterea obuia quæq́; secum rapiant, vt quidam poeta ait, fluminis morem describens.

Lapides

- Lapides adesos,
Stirpesq; raptas, & pecus, & domos
Voluentis vnà, non sine montium
Clamore, vicinæq; syluæ.

Et sanè quid inter hunc fluuium, & auaritiæ æstum interest? nisi quòd auaro non vicini tantum agri, & armenta, & villę, sed nescio an totius terræ possessio, & oceanus ipse satis esse posset. Non meminit communis naturæ, non cognatum esse inter se hominum genus recordatur, non intelligit terram, atque elementa omnia ea conditione ab optimo Deo creata esse, non vt ex eis quisque sibi quantum potest rapiat, sed vt contentus eo sit, quod ad vitæ pertineat necessitatem. Non exemplo saltem bestiarum, & ratione carentium animantium ipse ratione præditus admonetur, quæ cum ea, quæ sufficiant ad pellendam famem, acceperint, nihil præterea sibi vendicent, neque alijs inuideant alimenta. Quamobrem interminatur illis dominus, cum sæpè aliàs, tum per prophetam Esaiam. Vę, inquiens, qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis, vsque ad terminum loci, nunquid habitabitis vos soli in medio terrę? in auribus meis sunt hæc, dicit dominus exercituum. Perinde quasi hæc in primis obseruet, & abominetur, & semper aures eius harum rerum clamore circunsonent. Ego verò illud maximè miror, tam surdas huiusce generis hominum esse aures, vt, cum non diuina tantum volumina in eos inuehantur, verùm

etiam Oratores, poetæ, philosophi, & quicunque vel seria, vel iocosa scribunt, eos, vt communem omnium pestem explodant, & detestentur, tantum clamorem soli ipsi non exaudiant, ob eam causam opinor, quòd audiendi instrumenta multo auro occluserint, vt vox iam ad eos penetrare non possit, qui certè si quid percipere auditu possent, sola eos vnius poetæ sententia deterruisset, qui cum describeret, quæ hominum genera ad inferos detrusa essent, de ijs sic ait.

Aut qui diuitijs soli incubuêre repertis,
Nec partem posuere suis, quæ maxima turba est.

Quæ sententia eò etiam maiorem habet vim, quòd non illos solùm apud inferos collocat, qui aliena rapuere, sed eos quoq;, qui paratis soli incubuerunt, & proximo cuique partem ponere neglexerunt, quod mirarer quo pacto ethnicus poeta excogitare potuisset, nisi intelligerem id à natura ipsa nos admoneri, vitiosum, atque adéo sceleratum esse, & impium, velle, cum ipse plenus fueris, ea etiam, quæ superauerint, cum eis alij indigeant, retinere. At quas, obsecro, pœnas ij daturi sunt, qui in CHRISTI leges nomen dederunt, quibus præter id, quod à ratione, & lege naturę docentur, ipsa veritas IESVS CHRISTVS Dei filius, & Deus tam aperta, támque patentia monita è cœlo attulit, dat præcepta, intentat minas? Quanto se scelere obstringunt ij, qui post tantam lucem orbi omnium terrarum declaratam, nondum illud intelligunt, quod ethnici in tanta errorum vora-

gine depressi, & tam obscuris tenebris circunsepti intellexerunt? O vecordiam, ó cimmerias istorum tenebras. Equidem in hac cogitatione ita stupore opprimor, ita huius sceleris deterreor magnitudine, vt facilius ipse mecum sic admirando obmutescere, quàm orationem, quę tam insignem improbitatem arguat, inuenire possim. Et tamen rursus me dolor extimulat, contemplantem, quanta sit passim earum iactura animarum, pro quibus ipse dei filius suam posuit, qui dolor eò etiam mihi magis augescit, quòd plerosque omnes video in hac parte multa peccare, non obstinata peccandi voluntate. (nam sic fortasse nulla esset vtilitas admonendi) sed propterea, quòd nescio, quas sibi causas prætexunt, atque illo opinionum errore decepti, multa sibi licere existimant, quæ si perspicere aliquantò altius erecti animo possent, desisterent facilè sententia, sed ea nunc, dum ad humiles se referunt cogitationes, nequeunt iudicare. Quamobrem quò facilior esset eorum salus, atque paratior, si errorem hunc (quando non libenter peccare videntur, neque de industria) sibi ex animo auelli vel ipsi peterent, vel certè paterentur, eò magis excrucior, atque ad verba nunc facienda compellor, si fortè (vt prophetæ verbis vtar) audiant & quiescant. Quamobrem omnes, quicunque optatis à vulgi (nam vulgi hic appellatione omnes accipio, qui ab Euangelica norma, & veritate declinant) & imperitæ multitudinis errore liberari, tota mente, atque omni animo ea, quæ hodie sum dicturus, ob-

seruate. & siquid interea dixero, quod fortasse quorundam auribus nouum, primoq; auditu, ob iam corruptos Christianæ disciplinæ mores, insolens videatur, quæso tantisper iudicium vestrum sustineatis, & eas opiniones, quas vobiscum attulistis, deponatis, dum ego, quæ sentiam, dico, qui si vobis, vt spero & veritate ipsa fretus confido, probauero sententiam meam, æquum erit vt in eandem vos relicto errore veniatis. sin id non potero, nihil prohibebit, quin cum eisdem cogitationibus, quas secum quisq; tulerat, recedatis, atq; ita fiet, vt vtrocunque modo res sit casura, vobis hæc oratio futura sit salutaris, & vel confirmatiores securioresq; cum vetustis opinionibus abituri, vel erroris admoniti meliorem mentem, sapientiusq; consilium assecuturi sitis. Sed vnde dicendi nobis facienda exordia sunt? Opinor oportere prius, vt à vobis audiam, quem vos existimetis esse debere parandarum & possidendarum opum modum & causam, Dicite igitur, quem vos vestris diuitijs & facultatibus terminum statuatis. Vix fieri pòtest (vestrum aliquis inquiet) aut nunquàm potius, vt pecuniarum nobis, & opum satis sit, nedum ita eis abundemus, vt in alios etiam partiri liceat. Nam, vt eos prætermittamus, qui sibi manu, & arte victum quæritant, ij, quos domesticus census alit ex agrorum reditibus, aut quouis prouentu alio, vxorem ferè & liberos, reliquamq; familiam habent, quæ domus alenda est pro cuiusq; conditione, vt qui locupletiores sunt, aliquanto splendidius cæteris liberos éducent, neque id

in ci-

in cibis tantum, verum in vestibus etiam, reliquóque apparatu, qui huiuscemodi domos sequi solet. Dandum praeterea aliquid tempori, et moribus, ne superari ab alijs, quibus censu pares simus, magnificentia, et splendore vitae videamur. Accedunt nubiles filiae, quibus hoc praesertim tempore immanes dotes parandae sunt, vt viris, qui non inferiori conditione, quàm nos simus, collocentur. deinde si numerus creuerit liberorum, ampliores sunt redditus comparandi, ne cum is census, qui ante susceptos tot liberos fuerat, inter eos diuidetur, prior illa domus gloria imminuatur. Quid? cum tot casibus, tam varijs, tam repentinis obnoxium sit genus hominum, quos formidare potius quàm enumerare possumus, num et huic tam necessariae parti non est cauendum? et in hos quoque vsus reponenda pecunia? Haec vestra est ò viri summa sapientia, sed sapientia carnis, quam eandem Paulus sapientiam huius mundi appellat, quae stultitia est apud Deum. Scriptum est enim. Comprehendam sapientes in astutia eorum. Et rursum. Dominus nouit cogitationes sapientum, quòd vanae sint. Quamobrem obsecro vos, vt secundum eundem Apostolum, si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc saeculo, stultus fiat, vt sit sapiens, id est, quam ipse sapientiam arbitrabatur, eam exuat, et veram dei sapientiam, quam hactenus stultitiam opinatus est, amplexetur. alioquin quid recti, aut sapientis consilij expectandum vsquam est, cum ab IESV CHRISTO, id est, ab ipsa Dei sapientia, et magni consilij angelo recesserimus? Sed animus

est, quando animalis homo non perspicit ea, quę sunt spiritus Dei. dum adhuc tam humiles sunt cogitationes vestræ, atque humi iacentes, non continuo vobiscum agere Euangelicis dictis, atque sententiis, quanquàm id quoq; facturus quidem sum, neque ita multò post. Quid ni enim faciam? cum ad eos qui CHRISTVM profitentur, habeatur oratio? Sed antequàm diuinas auctoritates profero, humanis velim vos rationibus assuescere, vt, cum veritatis lucem, quasi in aquis inspexeritis, ipsum demum solem purgatioribus oculis contemplemini. Fingite itaque animis, vos eo tempore natos, quo nondum Euangelicę philosophię lumen orbem terrarum illustrauerat, nulla erat excitandorum ad vitam corporum cognitio, nulla regni cœlorum mentio, Elysii duntaxat nescio qui campi, et fortunatæ insulæ, eæ quoque inter commentitias fabulas numeratæ, nihil de animorum nostrorum immortalitate certi proferebatur, denique de hac tantum exigua vita fuerat cogitandnm. Si in hoc rerum statu essetis, fateremini tamen opinor, oportere hominem, non pecudum et bestiarum, sed hominis, id est, ratione præditi animantis mores habere, et conuenienter naturæ viuere. quod nihil est aliud, quàm semper cum virtute congruere, et ea, quæ secundum naturam sunt, ita legere, si virtuti non repugnauerint. Hoc si negaueritis, ipsi vobis iniurij eritis, cum huic sententiæ illi ipsi fuerint assensi, qui sine Deo erant, de quibus propheta inquit. Omnes dij gentium dæmonia. et. Simulachra gentium argentum et au-

rum, opera manuum hominum. quibus imperitiores, stolidioresque vos esse nolle, satis mihi persuadeo. At huius generis homines nunquàm diuitias, vt rem honestam, et expetendam sunt admirati, et dum humanæ mentis vestigia inter eos fuerunt, id vnum honorificum esse prædicabant, quod sapienter, iustè, constanter ac moderatè esset factum. minima erat eis rei familiaris amplificandæ cura, maxima societatis et communitatis ciuium. Censebant eandem esse debere vtilitatem vniuscuiusque et vniuersorum, quam si ad se quisque raperet, omnem humanam dissolui societatem. aiebant id à natura præscribi, vt homo homini, quicunque sit, ob eam ipsam causam, tamen, quòd is homo sit, consultum velit, itaque necessario secundum eandem naturam omnium vtilitatem debere esse communem. quodsi ita est, vna contineri omnes, et eadem lege naturæ. Quamobrem princeps apud illos erat communis vtilitatis cogitatio. hinc illi Fabricij, Curij, Cincinnati, Pauli: qui domi tenues, foris clari, seruata semper priore rei familiaris inopia, rem tantum publicam amplificabant. Intelligebant enim non opes atque libidines, et vitæ luxum, sed rectè facta splendorem afferre hominibus, cum multò magis, vt ijdem ipsi prædicant, secundum naturam sit celsitudo, et magnitudo animi, itémque communitas, iustitia, liberalitas, quàm voluptas, quàm diuitiæ, quàm vita. et multò magnificentius, pro omnibus gentibus (si fieri posset) conseruandis, aut iuuandis maximos labores, molestiásque suscipere, quàm sibi tantum

viuere, non modo ſine vllis moleſtijs, ſed etiam in maximis voluptatibus, omnibus copijs abundantem. Quocirca nihil magni quicquam faciebant, quod non eſſet cum virtute coniunctum, et non modo pluris putare, quod vtile videbatur, quàm quod honeſtum, ſed hæc etiam inter ſe comparare, et in his dubitare turpiſſimum erat. Itaq; cum ſe ad honeſtatem tantum natos agnoſcerent, fuere ꝙ plurimi, qui vni virtuti appellationem boni tribuerent, cætera et corporis et externa, nullo modo bona appellanda contenderent. alij minus etiam ſeueri, honeſtum tamen ita ſummum bonum aſſerebant, vt omni pondere grauius eſſet, ꝙ reliqua omnia, quæ ſi ex altera parte, quemadmodum in lancibus fieri ſolet, collocarentur, vix minimi momenti inſtar haberent. Et ſanè quidem non difficile cuiuis eſt intelligere, quæ ea ſint, quæ verè glorioſum & honeſtum hominem faciant, ſi quis in ſeipſum ingrediatur, & inquirat, quid in homine quoque præcipuum ſit, quo cæteris animantibus antecellat, quidve rurſum in eodem ignobilius, & ad pecudum naturam magis accedens. Sunt enim quaſi duæ humani animi partes, quarum altera ex corporis permiſtione demiſſa, humilis, eneruata quodammodo, & languida, & ſenilis, quam qui in conſilium adhibet, cum nihil ſit in homine hac parte deformius, is nihil excogitare egregium poteſt, ſed circa terram ſemper verſetur, neceſſe eſt, cogitétq; quibus artibus corpus foueat, corpori ſeruiat, & ſola, quæ per corpus fiant, eique ſplendorem afferant, iudicet appetenda. hinc tam multiplices affectus, & ratione

ca-

rarentes appetitiones, voluptates, libidines, perturbationes, aut gestientis lætitiæ, aut furoris insani, vt meritò ipsam Plato multorum capitum bestię compararit. Sed in ea non inest veri hominis imago, sed huic præest domina omnium & regina ratio, cuius officium est, primum cohibere inconditos illius bestię motus, et temeritatem coercere, quam cum edomuerit, & tanq̃ feros animos mansuefecerit, ne reginam perturbet seuerioribus rebus operam dantem, tum ipsa liberè sua officia exercebit, seq; fruetur, intelligétque nihil esse in mundo aliud se ipsa venerabilius, neq; præstantius. Itaque inde bona omnia petet, non iam ab ijs, quæ sub oculorum aspectum cadunt, se colet, se obseruabit, &, si quando extra sese progredietur, id aget, vt ex pulcherrimo hoc ordine, quem Deus rebus inseruit, contemplando erudiatur, ad eundem rerum omnium auctorem intelligendum.

Videor mihi hactenus, si animum attendistis, vos quasi è lacunis quibusdam cogitationum, in editiorem speculam euexisse, è qua iam ipsi ciues mei vestras, quas dudum protuleratis, per vosmetipsos opiniones despicere, et vestro iuditio, eóq; purgatiore vti potestis. Quare sic mecum rursus incipite philosophari. Si præstantior nostri pars mens & animus est, atq; adeò solus hominis appellatione dignus, quem sol noster Paulus interiorem hominem appellat, profectò huius seruitio atque vsibus ipsum corpus et externa omnia accommodanda sunt. at verò modicus corporis victus atque cultus maximè id præstat,

vt sa

vt faciliora et expeditiora animus sua officia exerceat, cùm hoc pacto ipsius corporis habitus compositor, minus deprimat sensus & mentis cogitationes. deinde opum magnitudo, tantum abest, vt, præter id, quod ad paranda vitæ necessaria quæritur, animis nostris sit adiumento, ut etiam plurimum eos impediat atq; perturbet, affectibúsq; tum superfluis, tum noxijs identidem impleat, vt longè aliter res cadat, atque diuitiæ sunt institutæ, quæ cum seruire debeant, efficiunt, vt eis ab animo seruiatur. quæ præter curas et solicitudines, perpetuas diuitiarum comites, infinitas suggerunt libidines, luxuriæ occasiones suppeditant, inflatos in proximum quenq;, et contumeliosos faciunt, deniq; etiam iniustos. Etenim vbi quis studere lucro cœperit, atque ad cogendas pecunias animum appulerit, tum nihil metuet alterius incommodo suum augere commodum. neq; recordabitur, quæ sit hominum inter se à natura insita consociatio. itaq; tollit conuictum humanum & societatem. Si enim sic erimus affecti, vt propter suum quisq; emolumentum alterum negligat, aut, quod sæpè fieri videmus, spoliet ac violet, disrumpi necesse est eam quæ maximè est secundum naturam humani generis coniunctionem. Vt si unumquodq; membrum sensum hunc haberet, ut posse putaret se valere, si proximi membri valetudinem ad se traduxisset, debilitari, & interire totum corpus necesse esset, sic si vnusquisq; nostrum rapiat ad se commoda aliorum emolumenti sui gratia, societas hominum, & communitas euertatur necesse est. Atqui, cum commoda tantum nostra spectamus, cogita-

músq;

musq́, quo pacto agros villasq́, & censum (quando is honores dat) amplificemus, fieri non potest, ut communis societatis rationem vllam habeamus. Aliud praeterea hinc genus iniustitiae oritur, quòd, dum animi libidinem inter tot opes explere uolumus, magnam earum partem in res superuacuas insumimus. insanae parantur substructiones, vt nō domus interdum, sed oppida uideantur. equorum & numerus & apparatus, nō iam ad necessitatem, sed pompam. seruorū greges, quibus saepè adijciuntur assentatores & parasiti. tot gulę irritamenta, tot vestimentorū genera, tantum auri & argenti miserū corpus, id est animi carcerem ambit, praesertim mulierum, quibus dum obsequi volumus, quid pecuniarum nō miserrimè disperdimus? vt mundum earum expleamus, quem copiosè & eleganter Esaias describit his verbis. In die illa auferet dominus ornamentum calciamentorū, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras, & discriminalia, & periscelides, & murenulas, & olfactoriola, & inaures, & annulos & gemmas in fronte pendentes, & mutatoria, & paliola, & linteamina, et acus, & specula, & syndones, et uittas, et theristra. Haec quidem omnia ciues, si constare uobis vultis, & in ea specula stare, in qua vos dudum collocaueram, fateamini necesse est, primum nihil veri splendoris afferre, qui à solo animo petendus est, deinde etiā dedecori esse, quòd et animos ipsos detineant, nec grauibus ac se dignis rebus operam dare patiantur, & possessores suos arguant iniustitiae, qui nolint egenis ea saltem impertiri, quae non superuacanea tantum sunt, sed habentibus

etiam damno atque ignominiæ. Hæc si vera vobis et rationi consentanea visa sunt, quod negare sine summo vestro probro non potestis, iam nihil opus erit tanta parandarum opum sollicitudine, si etiam ingens vos liberorum numerus obruat. nam princeps erit cogitatio et cura, vt quàm optimè educentur, & cum virtute viuant. quæ cum per se optima atque omnium pulcherrima possessio est, tum ijs, qui eam colunt, etiam opes et facultates parat. contráque sine virtute clarissimas plerunque domos ad extremam egestatem redigi, et omnino interire videmus. At verò cum locandæ erunt filiæ, non tam facultatum et opum gloria in deligendo genero vos commouebit, quàm ipsius probitatis contemplatio. et Themistoclis vobis factum exemplo erit, qui cum ex procis filiæ virum probum diuiti prætulisset, quibusdam hoc admirantibus, Malo, inquit, virum absque pecunia, quàm pecuniam absque viro. Nam si ita affecti eritis, vt omnia ad eam formulam, quam modo descripsimus, referatis, vt quæuis vtilitatis species præ honestate contemnatur, multò malueritis cum virtute viuentes esse ei viro Romano similes, cuius ob paupertatem ipse populus Romanus filiæ dotem confecit, quàm inani tantum ostentatione quadringenta sestertia parare, vt filia locetur pecunioso. Sed ne illud quidem quod dudum metuebatis, vos magnopere commouebit, ne varij rerum euentus, atq; incerti casus vos minus à pecunia paratos opprimant, neque enim optimum ô amici perfugium contra aduersitates pecunia est, alióqui

Crœ

Crœsus, cuius in primis thesauri prædicantur, & plurimi reges alij nõ fuissent vltimis oppressi calamitatibus. Valeat possessor oportet, ait quidam. Curandus est in primis animus, qui si sanus fuerit, mox in eo situm erit illud, quod quærimus optimum id est summa tranquillitas, finisq; molestiarum, aliter si non solum immensas opes pararis, sed etiam in cœlo (vt propheta ait) nidum fixeris, illuc vsque te mala calamitatesq; comitabuntur. Sed tempus est, ut ego vos iam ita alloqui incipiam, non vt homines tantum, sed ut (postquam Christianam philosophiam profiteri cœpistis) deos. ego, inquit, dixi dij estis, & filij excelsi omnes, nẽpe ob eam causam, quòd ad vos sermo dei factus est, ut ipsa etiam veritas est interpretata, qui incerta atq; occulta sapientiæ suæ vobis manifestauit. Verũ reficite vos prius, quæso auditores mei, & vires aliquantum reparate, ut animos ita vegetos & alacres ad ea quæ reliqua sunt, audienda afferatis, perinde quasi nunc dicendi principium fiat. Agitur enim vestra salus, aguntur ea, quæ aut obseruata perpetuam felicitatem, aut neglecta æternum interitum sunt allatura. Nam in superiori vitæ statu, quem pro rei magnitudine breuiter dudum deformauimus, non conuenienter naturæ vixisse, ignominiosum quidem erat & flagitiosum, verum cum viuendi finis factus esset, sicut nullus vitæ sensus, sic nulla scelerum vltio, neque pœna vlla expectabatur, & tamen sola naturæ nostræ consideratio nos fateri cogebat, nullam cuiusquam rei, nisi virtutis & honestatis habendam esse rationem, satisq; persuasum nobis esse

debere, etiam si Gygis illius Platonici exẽplo, beneficio annuli omnia assequi possemus, vt etiam id deo, hominibusq; futurũ sit semper ignotũ, nihil tamen auarè, nihil iniustè, nihil libidinosè, nihil incõtinenter esse faciendũ. Quo verò nunc animo Christianum virum esse decet, qui ex Euangelicis dogmatibus doctus est, quo pacto sibi viuendum sit? cui è cœlo demissa mandata, legesq; vitæ sunt? cui exploratum est, omnium non modo factorum, sed cogitationum etiam rationem iudici deo esse reddendam? qui certò scit, iniquè factis æternum exilium, & inextinctum ignem esse decretum? Si, quo tempore nihil præter hanc vitam, erat, quod sperare auderemus, vt penè illud prophetæ dicere liceret. Edamus & bibamus, cras enim moriemur, tamen neglecta voluptate, ipsis, quæ in nobis sentiebamus, naturæ principijs parere, eáq; sequi oportere iudicabamus. quæ tandem nunc esse debet cogitatio homini, cui, postea quàm hos labores huius exigui spatij exantlauerit, vita promittatur cum beatissima, tum longissima, nimirum æterna, cum qua hæc si conferatur vix momenti instar habere videatur? O surdas hominum aures, ô cæcas mentes, qui cum nihil nisi felicitatem appetere videantur, eam propositam auersentur. Regnum venale proponitur idq; perpetuum & immensum, ipsum uidelicet cœlum, quod quàm minimo emi possit, & mortales sæpissimè multò malunt exiguo luto adhærescere, & tenuem censum bonis anteferre sempiternis. Quæ est in hominibus tanta peruersitas, vt inuentis frugibus, glande vescantur? Quid facturi fuissetis, si quàm longissi

ma

ma deus vitæ spacia decreuisset, neque tam angustos vobis cancellos circundedisset? Quid? si vel his in exiguis terminis certi aliquid reliquisset, neque prudens (vt ait quidam poeta) futuri temporis exitũ caliginosa nocte depressisset? Cur in tam periculosa alea sic supini & somniculosi estis? Quis vestrum tam manifestè insanus, qui duabus propositis hæreditatibus, altera tenui, & quam facile quiuis possit diripere, altera tuta & locupleti, non hanc illi præferat? & tamen in hoc tanto negocio ab omnibus ferè hac insania laboratur. Nam quid tandem est, quod hic magnum, aut admirandum videri possit, si etiam totius terræ quis imperium adipiscatur, si ad illa cœli immensa spatia oculos referat? hanc enim ob causam mundi centrum terram appellauerunt, quòd puncti instar ad cœli ambitum habeat. Sed fac ijs magnum aliquid esse, quorum graues oculi altius attolli nequeunt, quàm ridenda est tamen eius rei vel appetitio, vel possessio, quam auferre leuis morbus, aut cantharidis virus, vel scorpij morsus possit? quam mors omnibus horis imminens, ne vno quidem temporis momento certam ac tutam, vt dici nostra possit, esse patiatur? Sed videamus iam quem nobis in diuitiarum vsu modum diuina oracula constituant, vt si humanæ nos fortasse rationes non satis mouerint, nil causæ sit, cur præcepta leges'que diuinas repudietis. Quid igitur admonet ipsa dei sapientia, cui humana vestra astutia potius quàm sapientia tam facilè aduersatur? Nolite recondere vobis thesauros in terra. Quam ob causam? vbi erugo & tinea corrumpit,

& vbi fures perfodiunt, & furantur. Num censetis deum vestris copijs inuidere? eum, qui tam immensa elementorum instituit spacia, vt esset quod omnibus abundè suppeditaretur? Quid ergo? Recondite vobis thesauros in cœlo, vbi neque erugo, neq; tinea corrumpit, & vbi fures non perfodiunt, nec furantur. Ante enim q̃ vlla regni cœlorum mentio facta est, nihil mirum erat, si, cum neq; melior, neq; tutior locus haberetur, terra reponendis thesauris eligebatur. at nunc patefacta ad cœlum via, quid tineis exponis, ac furibus, rem præsertim, quam tanti facis, cum eam in tuto liceat collocare? Hoc aliam præterea vtilitatem parit, vt cor à caducis & humilibus hisce curis sese expediat, inq; dignam se vindicet libertatem. vbi enim est thesaurus tuus, ibi erit & cor tuum. propterea etiam inquit: Dico vobis, ne sitis soliciti dicentes, quid edemus, aut quid bibemus, aut quibus operiemur? Hæc enim gentes inquirunt, quæ cum ignorent, deo res humanas sic curæ esse, vt volucres etiam, tam vagum genus, vt nihil minus, quàm de annuo victu cogitent, pascat, & lilia ac reliquos flores ita vestiat, vt nulla hominum ars æquare illam speciem possit, ipsiq; ingenio ac industriæ tantum suæ confidentes, pecunias congerunt, & ab arca potius, quàm ab ipso deo vitæ præsidia expectant. Quid vult hic pallor, quem video in quorundam vestrum ore repente extitisse? bene habet. Intelligitis enim, opinor, quanto vos scelere imprudentes implicaueritis. cùm tam pertinax habendi cupido illis similes faciat, qui ita barbaris ac feris moribus sunt,

vt ne

vt ne, an deus quidem sit, sciant. Simul illud cogitatis, vna Euangelica sententia, omnia vestra, quæ vobis firmissima videbantur, fundamenta euersa esse. Sed salutaris est, & optanda etiam vobis ipsis hæc causæ vestræ iactura. id enim nihil aliud est, quàm falsas opiniones exuere, & induere meliores. Quid igitur est faciendum, cum à vestris consilijs recesseritis? Quærite primum regnum dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Principem curam esse vult illam adipiscendi regni cœlestis, cætera verò quædam tanquam additamenta, quæ pollicetur ipse se appositurum, ne hæc vos occasio quærendæ rei familiaris, à grauioribus, & magis necessarijs cogitationibus auocet. scit ille (quid enim deum lateat?) & longè etiam melius, quàm nos ipsi, quibus rebus quisque egeat, præsto etiam ei sunt, quæ pro cuiusque indigentia tribuat. nam gloria, & diuitiæ in domo eius. profitetur res nostras nihilo minus sibi cordi esse posse, quàm sit filius matri. imò verò si illa oblita fuerit, inquit, ego tui non obliuiscar. Et dubitamus adhuc, totos nos illius committere fidei? digni profectò, quos neglectos stultitiæ et insaniæ nostræ relinquat. quod si fiat, suprema nos calamitas, et interitus consequetur. Quare iam illud incipite amplexari, quod propheta vnumquenque sic admonet. Iacta in dominum curam tui, et ipse te enutriet. Qui ipse de se, deque sui similibus alibi ait. Dominus pascit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuæ, ibi me collocauit. Cum non sim nescius (inquit) deum mei enutriendi curam cæ-

pisse, quid sub tam beneuolo, atque etiam diuite, & peruigili pastore deesse vsquam potest? Quid verò vniuersum genus hominum aliud est, quàm quidam ouium greges? Sicut scriptum est. Nos autem populus eius, & oues pascuæ eius. Et. Deduxisti sicut oues populum tuum. Quas cum ipse pastorum princeps curat, tum alijs sub se, atque à se institutis pastoribus commendat. Hi sunt ministri Spiritus, qui in ministerium emittuntur, propter eos, qui hæredes salutis futuri sunt. At homines sese aliquid arbitrati, &, quicquid parauerunt facultatum, suæ industriæ ascribentes, suum appellare non formidant, quod pastoris beneficio, prouidentia, cura sunt assecuti. Hoc, inquiunt, anno tantum frumenti numerũ ex agris nostris in horrea inueximus, tot vini cados ex nostris vineis condidimus, nostra hæc sunt, nostra arte, & studio quæsita. Age si pastor vester imperasset nubibus, ne pluerent super terram. quod an possit, Eliæ vobis tempora exemplo sint, & eandem terram æneam fecisset, vimq; eam, quam illi principio ingenuerat, subduxisset, & Zephyros lenè spirantes, ac vitali flatu fœcunditatem arboribus afferentes, in thesauris suis continuisset, aut etiam post natas fruges grandinem, locustas, bruchos, cæterasq; Aegypto olim cognitas plagas, immisisset, quid vestra, quid agricolarum studia profecissent? Sic neq; qui plantat, est aliquid, neq; qui rigat, sed qui incrementum dat, deus. Deinde nostræ inquitis sunt vineæ, nostri agri. Quo tandem id pacto? Nonne nudus eiectus ex vtero es? vnde ergo

tibi

tibi hæ copiæ? si casu, & fortuna hæc tibi obuenisse contendas, impius sis, qui auctorem tuum ignores, qui ne gratiam quidem habere ei, qui dederit velis. sin fateris, quod omnino oportet, hæc à deo tibi adesse, dicito quam nam ob causam tu ab eo iusta plus parte acceperis? Num iniustus deus, qui non æquè omnibus vitæ necessaria partiatur? Cur ergo ille esurit, tu verò ebrius es? ille inopia conficitur, tu diuitijs abundas? Quam huius rei causam aliam arbitraris, nisi quòd id iubet deus, vt præter ea, quæ tibi ad vsum viuendi satis esse possunt, cætera, non iam tua, tanquam fidus procurator conseruis tuis impertitus, pietatis, & fidei mercedem referas? Verum de hac quasi bonorum procuratione, quæ diuitibus credita est, post paulò opportuniore loco disputabimus, nunc quod instat persequamur. Si hæc immanis diuitiarum, & facultatum solicitudo habenda est, ad quos eam iudicabitis pertinere? num ad viuentes solum, an ad eos etiam, qui vita defuncti sunt? nempe ad viuos. At vos mortui (ait Paulus) estis, & vita vestra abscõdita est cum CHRISTO in deo. Et alio etiam loco. Si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est CHRISTVS, ut qui viuunt, iam nõ sibi viuãt, sed ei, qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit. Pulchra et plena sapientiæ argumentatio. Cũ inquit, dicitur vnũ pro omnibus mortem oppetiuisse, significatio fit, eos iã morti addictos fuisse, pro quibus liberandis ille obierit mortẽ. sed quid hac uita faciendũ est quam ipsis est elargitus? vt qui viuunt, iam non sibi viuant, sed

ei, qui pro ipsis mortuus est. tantum ne? imò & resurrexit, nempe propter eosdem ipsos. nam resurrexit propter iustificationem nostri. O charitatem, cum nos sua morte, quicquid viueremus, iam sibi obligasset, noluit, ne id quidem, quod ei deberemus, sine maximo nostro lucro à nobis reddi. O perfidum genus homines. summum quod habuit, precium soluit pro vobis vnigenitus filius dei. quæ res effecit, vt ei perpetuo nexu obligaremini. ille tamen, qua est pietate, mercedem adhuc maximam huic seruitio (quanquàm illud deberetis) constituit. At vos nec maiestatem revereri, nec beneficentia attrahi, nec officio commoueri potestis. Non igitur (vt eò reuertar vnde digressus sum) licet iam viro Christiano sibi, sed liberatori tantum suo viuere, id est ea tantum quærere, cogitare, aggredi, quæ illi grata futura esse intelligat. quod tum fit cum regnum dei, & illius cœlestis reipublicæ consuetudo, & commercium quæritur. atq; eam ob causam dixit Apostolus. mortui estis, ne existimaretis de hac exigua vita postbac esse cogitandum. de qua ergo? vita vestra abscondita est cũ CHRISTO in deo. Hæc solicitudo sola vobis reliqua esse debet, nisi frustra in CHRISTVM volueritis credidisse. huc omnis, cum de vxore, liberis, familia, facultatibus, copijs, honoribus deliberatis, referenda cogitatio est, non quibus artibus humanũ hunc inanemq; splendorem, & vmbris similem, & iam iamq; desiturum, filijs ac nepotibus vestris comparetis, ad regnum potius instituendi sunt, et formandi. turpissimum enim

est

est, atque etiam flagitiosissimum, vt, qui in tantam, tamq; praeclaram ciuitatem nomen suum dederit, idem in aliam rempublicam ascribi velit. At verò damnum etiam summum consequatur necesse est. nam idem hic vsu venit, quod iure Romano sancitum erat. apud quos cum duarum ciuitatum nemo esse posset, tum ciuitas Romana amittebatur, cum in alienam quis ciuitatem receptus esset, quod quasi exilium quoddam existimabatur. Equidem miror, si quod Euangelicę doctrinę, & Christiani nominis simulachrum in vobis est, si, cum regni appellatio aures vestras circunsonat, non quisq; vestrum lætitia gestit, & omnia, quamuis magna, quamuis spectanda, cum Apostolo arbitratur, vt stercora. Etenim si vsq; ad hunc diem nihil de deo quicquam, de cœlo, ac futura vita unquam audiuissetis, & in hac ignoratione derepente quispiam existeret, qui se diceret è cœlo ab ipso deo missum, atq; id ita vobis probaret, vt quiuis illi fidem habere posset. deinde hanc vestram vitã vix vnius noctis somnio similem esse prædicaret præ ea, quæ post istam secutura esset, & eã ipsam vitam ijs, qui hæc caduca contemnerent, futuram beatissimam in maximis opibus, & copijs, & regijs honoribus. contra verò reliquos, qui his huius vitæ simulachris illecti, ista omni studio amplecterentur, in obscurissimum carcerem detrusum iri, vbi sine vllo fine asperrimis cruciatibus torquendi essent. Opinor vos hoc accepto tam admirando nuncio primum attonitos, & immotos repentino stupore futuros fuisse, deinde, vbi vires, sensusq; collegissetis,

omnia sponte proiecturos, atque id, quod est, existimaturos, in illa, quæ videretur, iactura vos lutum auro permutare. Quam enim aliam ob causam in illis surgentis Ecclesiæ exordijs, ij, qui CHRISTI fidem profitebantur, vendebant prædia, & omnium facultatum precium ad Apostolorum pedes proijciebant? nempe & cogitatione, & intimis sensibus, rerum, quæ promitterentur, magnitudinem complectebantur, quarum contemplationi ita affigebantur, vt hæc humana, si cum illis compararentur, non esse potius, quàm esse aliquid iudicarent. At verò nunc, ô tempora, ô mores, ô profusum ingratis pium CHRISTI cruorem, nūc, cum IESV nomen cum nutricis lacte sugimus, cum primas infantiæ voces ipsius IESV CHRISTI appellatione formamus, tamen adulti nihil minus, quàm CHRISTVM agnoscimus. Ecqui enim est pudor? ecquæ religio? ecqui aut minarum metus, aut futurorum bonorū cogitatio? Vtinam id à deo imperatum esset, (quanquam nolim opinemini, hæc à me imprecandi potius causa, quàm salutis vestræ studio optari) sed si id sancitum diuino oraculo fuisset, vt, qui non omnia abijceret, atque à se penitus abdicaret, nullam certò sciret illius regni assequendi spem sibi reliquam esse, quid facturi fuissetis? Perterruit, vt video, vos ista conditio, quam tamen conditionem profectò, nisi stulti, atque adeò insani sitis, reciperetis. cum harum rerum breuis usus, & inconstantia, & illius præterea æternitatis subiret animum recordatio. nunc verò sub tam bona, tamque facili condi-

tio

tione, ne ijs quidem diuitijs contenti estis, quæ ad vitam honestè, & cum virtute viuendam satis sint, nisi toti eis inuigiletis, perinde quasi in illis summa insit beatitudo, cum potius quid non ibi sceleris, & furoris in tam insana appetitione reperitur? Sed quidam error plurimos vestrûm maximè fallit, quòd existiment posse se diuitias parare sine iactura regni cælorum, neque eos terret Apostolus, qui de ijs sic ait. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & laqueum, & cupiditates multas, stultas, ac noxias, quę demergunt homines in exitium, & interitum. Siquidem radix omnium malorum est studium pecuniæ, quam quidam dum appetunt aberrauerunt à fide, & seipsos implicuerunt doloribus multis. Et paulò post. Iis qui diuites sunt in præsenti sæculo, præcipe ne elato sint animo, neq; spem ponant in diuitijs incertis, sed in deo viuente, qui præbet nobis omnia abundè ad fruendum, vt benefaciant, vt diuites sint operibus bonis, vt faciles sint ad impertiendum, libenter communicantes, recondentes sibi ipsis fundamentum bonum in posterum, vt apprehendant vitam æternam. Audistis & intentatas ijs, qui diuites esse volunt, minas, id est exitium & interitum, & sola beneficentia et largitate vitam æternam haberi posse? Quid? non ab imis præcordijs commouemini ex ipsius veritatis verbis? cum ait. Quàm difficilè, qui pecunias habent, in regnum dei introibunt. Quæ uerba cum uellet sensibus hominū diligentius affigi, admirantibus discipulis, iterum adiecit. Filij quàm difficilè est eos, qui fiduciam habent in pecunijs, regnum

28

ingredi. Facilius est camelum per foramen acus ingredi, quàm diuitem intrare in regnum Dei. Terrificam certè orationem. quę si ad ipsius animi aures introduceretur, neque ad solum corporis sensum perueniret, nihil dubito, quin omnes certatim, quò quis esset locupletior, superuacua onera essent deposituri, atque id flagitaturi, quod sapientissimus ille sapientissimè postulabat. Diuitias, & paupertates ne dederis mihi, sed tantum victui meo tribue necessaria. Nam per immortalem Deum, quæ est ista vecordia, nolle, cum possis, & hanc vitam iucundissimè agere, & futuram illam interea præparare? id verò fieret, si molestissimam tam multarum opum curam abijceres, & paratis ita fruerêre, vt & à diuinis legibus, & ab ipsa etiam ratione admoneris. quod dum facere homines contemnunt, dignas sua stultitia pœnas dant, vt non solum illa pijs expectata regni cœlestis hæreditate sint cárituri, verùm etiam, quicquid hic viuunt, viuant infelicissimè. Audi enim, quid de his sentiat Ecclesiastes. Auarus non implebitur pecunia, & qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis, & hoc ergo vanitas. Vbi sunt multæ opes, multi & qui comedunt eas, & quid prodest possessori, nisi quòd cernit diuitias oculis suis? Dulcis est somnus operanti, siue parum, siue multum comedat, Saturitas autem diuitis non sinit eum dormire. Et paulò post. Est & aliud malum, quod vidi sub sole, & quidem frequens apud homi-

homines. Vir cui dedit deus diuitias, & substantiam, & honorem, & nihil deest animæ suæ ex omnibus quæ desiderat, nec tribuit ei potestatem Deus, vt comedat ex eo. Quid, obsecro vos, hac hominum conditione miserius? quibus cum nihil tam cordi sit, atque adeò nihil potius aliud cordi sit, quàm opes, facultates, copiæ, tamen miserrimi ante excedunt è vita, quàm vllum ex eis iucunditatis ceperint fructum. Atqui licebat eis, si quid saperent, aurum ipsum, quod eis hac solis luce pulchrius, & proprijs oculis charius est, secum habere in illis quoque cœli sedibus, aut, siquidem eis certum est, velle in tartarum relegari, ibi etiam ipsius fructum experiri, quando eò leuius torquerentur, quò maiorem pecuniarum partem essent pauperibus impertiti.

Quid igitur reliquum est ciues optimi? nempe vt contemnatis omnes ineptias, & erroris opiniones, &, quod veritas præcipit, faciatis vobis amicos de mamona iniquitatis, qui, cum defeceritis, accipiant vos in æterna tabernacula. Mementote, (vt nunc eam partem aggrediar, quam dudum me tractaturum pollicitus sui) vobis eorum bonorum, quæ vestra appellatis, procurationem à deo traditam esse, non imperium, vt eis pro libidine abutamini. Quantum verò tandem, inquitis, aut quatenus est largiendum? Ego si quid ex mea sententia essem pronuntiaturus, metuerem sanè de hac re verba facere, non quòd mihi exploratum non sum sit, quo

vsque largiendi Christiano viro sit facienda progressio, sed quòd vererer, ne in tam perditis moribus, corruptísque opinionibus, perinde hæc à vobis intelligi auditu possint, atque ego ipse loquens sentirem. Sed ad Euangelicam ego vos veritatem relegabo, cui num habenda fides sit, vos ipsi deliberate. Quid igitur in ipsis orientis Euangelicę lucis initijs, atque adeò in ipso Luciferi ortu, id est, Ioannis Baptistę prædicatione dictum est? Qui habet duas tunicas, det non habenti, & qui escas habet, similiter faciat. Reliquit opinor, ipsi plenæ luci id dicendum, quod perfectius futurum esset. Vende quæ habes, & da pauperibus. Ipse id duntaxat admonuit, quod prorsus necessarium foret ad iram illam fugiendam, quam venturam intentabat. Perfecta, inquit, huius philosophiæ præcepta ipsi sponso reseruabo, qui vos post paulò docebit, quibus artibus nomen, & gloriam sitis adepturi. nunc satis mihi est à timore exordiri, qui sapientiæ initium est. at pleniorem sapientiam ab illo expectate, qui dei virtus est, & dei sapientia. Arrigite huc aures, & oculos etiam ô viri, &, his iam purgatioribus, contemplemini, quàm humiles, quàm depressæ sint hoc tempore hominum cogitationes, qui non modo non intelligunt se nihildum magni quicquam aggressos, si etiam omnia, præter victum, cultúmque necessarium, tribuerint indigentibus, id enim est venturam tantùm iram declinare, quia non tam id fecisse virtuti, quàm non fecisse, cum debeas, sceleri a-

sceri

scribendum est, & iniustitiæ, non modo inquam id non intelligunt, sed, si exiguam è tam multis, quę debeant, partem tribuerint in egentium præsidium, putant & satis à se factum pietati, & immortales præterea illas sedes ob rectè facta sibi deberi. Dicat fortasse quispiam. Quæ tandem hæc est tam multa tribuendi necessitas, aut ratio? Turpis quidem est ista interrogatio, præsertim ei, qui dudum audiuerit, sibi idem ipsum, vel sola naturæ nostræ contemplatione, esse faciendum, sed huic tamen gerendus est mos, & proferenda diuinorum librorum testimonia. Qui habuerit substantiam huius mundi, (ait Ioannes *Apostolus) & viderit fratrem suum egentem, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas dei manet in eo?* Fratrem *audis? iam non de exigua eleemosyna, sed de hæreditate cum eo, vt fratre, communicanda est cogitandum.* Simul *illud serua, si nulla spes salutis sine charitate reliqua esse potest, hic verò admoneris, charitatem Dei in eo non esse, qui viscera sua clauserit à fratre suo, quis non facile colligat, quid consequatur? Postremò quid dicturi illi sunt, qui existimant se tum demum, cum crustulum porrexerint, fratris egestatem leuasse?* Cur *indigentiam tam exiguo fine circuncludis? quo id more? quo exemplo? vulgus fortasse hominum proponis? Non ad idoneos auctores prouocas, neque ego tibi tam infirmis argumentis sententiam meam probare conatus sum. At verò tantum, tot rerum numerum secum habet in-*

digentiæ nomen, quantum ego percensere quidem numerando non possum, sed velim, vt ipse per te ex ijs, quæ tibi experiris esse necessaria, fratris indigentiam metiare. Alióquin præuaricator es illius præcepti, quod tanti est, vt in eo impleri legem dicat Apostolus. Diliges proximum tuum sicut teipsum, hoc enim mandatum habemus à Deo, vt qui diligit deum, diligat & fratrem suum, neque enim aliter deum amare putandus est. Qui enim non diligit fratrem suum, quem videt, deum, quem non videt, quomodo potest diligere? Quocirca qui proximum amat vt seipsum, nihil amplius possidere, neque ditior illo fieri quæret. Quòd si domesticum fructum, atque splendorem, multorum solatio antetuleris, quantum opibus auctus es, tantum de charitate detraxisti. Quid? quòd non solum non amas, verùm etiam iniuria afficis proximum? Quo pacto inquis, iniuria quenquam afficio, cum mea seruem? Rursus appellare audes tua? quæ vndenam in hanc vitam tecum intulisti? imò verò quod commune fuerat, occupasti. Perinde quasi si quis theatrum prior ingrederetur, & occupato iam loco, reliquos extruderet, proprium iudicans, quia ipse præuerterit, quod in medium omnibus positum est. Quòd si tantum quisque caperet, quatenus vitæ vsibus subueniret, & superflua relinqueret indigenti, non essent, neque immanes diuitiarum aceerui, neque egenorum greges miserabiles. Quam verò ob causam indignum quenquam putas, quem tibi adhibeas in contuber

tubernium, cum eidem ipsi æquè regni cœlorum facta promissio sit, atque aut tibi, aut cuique opulentissimo? Quem ergo in ipso cœlo tecum, fortasse & te maiorem, es habiturus, cum hoc exigua hæc terrena, debita præsertim, non communicabis? Potuit olim Lycurgus (ô factum memorandum, quódque, vel vnum locuples exemplum sit ad hanc vestram tenacitatem in iudicio condemnandam) potuit inquam vir ethnicus vniuersam Lacedæmoniorum ciuitatem ad bonorum æqualitatem inflectere, nouam agrorum partitionem introducere, vt æqua in singulos ciues portio distribueretur, vt nihil aliud tota Lacedæmon, nisi multorum fratrum, qui inter se hæreditatem diuisissent, amplissima quædam domus esse videretur. At qua id spe? nulla alia, nisi quòd æqualitatem maximè ad concordiam pertinere intelligebat, nulla illos mercedis à Deo accipiendæ cogitatio, nulla promissi cœli ob ea rectè facta expectatio alliciebat, & tamen sola vis honesti, & præsentis concordiæ contemplatio, omnes in tam præclarum facinus conspirare fecit. At verò à Christianis inter tam felicia promissa præmia impetrari non potest id, quod longè facilius, ac leuius est, vt, cum sibi ea sumpserint, quæ ad victum cultúmque, ad educandos liberos, & erudiendos sufficere possint, cætera tanquam non necessaria, suis atque adeo ipsius IESV CHRISTI Dei fratribus, concedere non recusent. Sed eos digna tanto errore demum pœna comitatur. nam eorum liberi, cum seruari sibi tan-

tas copias intelligant, virtutes auersantur, quas in mediocri fortuna essent amplexati, ocio tantum, & luxui operam dant, & breui relictas opes, quæ eorum parentibus ipso CHRISTO fuerant chariores, deuorant, ac profundunt. Ite nunc, & nihil profuturas causas prætexite, & sæpius idem repetite, adesse vobis filios, quibus pecunias congeratis. Quanquam hanc non esse parandarum opum causam illi ipsi arguunt, qui filijs carent, qui quamuis hæredem nullum ex se habituri sint, attentius tamen inuigilant opibus, quàm ij, qui plures liberos suscepere. Morbus tantum est, mihi credite, à quo tum demum, aut potius tum solum liberandi estis, si vos benè penitus in Euangelicæ lucis familiaritatem dederitis, cuius ignoratio ita profundas tenebras offundit oculis vestris, vt ne oblatam quidem lucem intueri possitis. Quod si CHRISTI leges interdum, & præcepta consulueritis, hæc omnia nullo negotio vosmet ipsi diiudicaritis. Etenim vnusquisque vestrûm ita secum loqueretur. Si esurientem sitientémque inimicum alere iubeor, quid tandem est, quod in proximum quenque vt fratrem non sit conferendum? Ociosa ac leuia, ac volatilia verba, & eius generis, vt nemini damnum afferre possint, tamen in iudicium, & ad ipsa CHRISTI subsellia trahenda sunt, verba, res, imò ne res quidem, cum verba plurimum à rebus distent, sed tamen ita nunc appellentur, res, qua nihil est, cui facilius veniam demus. & eò magis, cum nihil inest vi-

est vitij in eis, nisi quòd sine vlla necessitate prolata sunt, & ea ipsa verba in illo totius orbis terræ conuentu, in quo summa rerum agetur sub iudice CHRISTO, in ius vocabuntur. Quid ociosis pecunijs fiet, quæ dum apud me marcescunt, aut in res pessimas consumuntur, alius frigore, alius fame conficitur, huius filij ob inopiam errant, illius adultæ filiæ, cum nemini locari sine dote possint, quæstu corporis vitam agunt non viuendam? Quibus ego meam causam, in re tam testata, tam aperta, defendam patrocinijs? cum mihi ille regum rex obijciet, cur alere equos, aut venaticos canes, & aues maluerim, quàm eos, quos fratrum appellatione ipse dignatus est. Dicam id me ignorasse esse præceptum, & errori veniam dandam? At quotidie ex Euangelio clamat, eos in primis in iudicio execrandos, non solum, qui alios spoliauerint (nam ij sua iam ipsorum iudicante conscientia sunt condemnati) verùm etiam, qui fuerint obliti beneficentiæ, Dicam fuisse tempori seruiendum, in quo si vitæ splendor seruandus erat, in hac hominum luce, nihil ex infinitis opibus, quod in proximum quenque impertirer, superfluum esse videretur? at me ratio docuit, non esse ista vulgi, & imperitæ multitudinis errore metienda. aliòqui quem ad finem se referet effrenata cupiditas, quæ in maximis copijs maior semper fieri consueuit? Cum prohibear Euangelicis legibus pro victu, & cultu corporis esse solicitus, rebus tam ad vitam necessarijs, vt sine ijs non viuatur, quæ erit

idonea excusatio, voluisse me opulentos filios relinquere, & ampliori dote filias nobilioribus collocare, aut sexcenta alia proferre in medium, quorum falsis appellationibus auaritiæ crimen nobis prætexere solemus? Ergo expectabo, dum in Geennam, & æternos illos cruciatus miser detrudar, ob exiguam hanc, & vmbræ similem contemplandarum opum voluptatem? & pro vnius dieculæ fructu patiar perpetuo exilio relegari? Quis hanc insanus conditionem accipiat? Siccorúm ne hæc consilia sunt, an potius somnia vinolentorum? Hæc, & his etiam acutiora excogitare ex se quisque vestrûm posset, si frequentius cogitationes vestras Euangelicæ doctrinæ regula corrigeretis. Neque verò velim existimetis, me hac oratione ad summam vos Christianæ philosophiæ arcem inuitasse. Nondum enim vobis beatissimam solitudinem, & syluas, montésque proposui, nondum probaui longè felicius esse, quod ad hanc etiam ipsam vitam pertinet, depositis omnibus impedimentis, & à diuitiarum spinis expeditum philosophari. Non enim potui loqui vobis tanquam iam adultis, sed tanquam paruulos lacte vos alui, non solido cibo. Hanc autem perfectiorem partem olim fortasse, cum vos videro exercitatiores, diligentius persequemur. nunc satis sit ea vos admonuisse, vt caueretis, quæ iter vestrum ad immortalem vitam prohibere possent. Qui si quibus seueriora dixisse visus sum, quàm antea audiuerint, sciant isti, non orationis id meæ, sed diuturni erroris sui culpa accidisse. Ego verò liber-

rimè, & maxima voce, vt omnes exaudire possint, dico, sempérque dicam, in montem etiam excelsum, si opus fuerit, ascensurus, vt de loco superiore à pluribus audiar. Si quis, cui opes suppetant, & facultates, ab hac non mea, nunquid enim harum rerum à me fingitur? sed Euangelica sententia voluerit dissidere, huic ego salutis spem reliquam esse nullam video. Qui spreuerit, spernito, nos, quę à diuinis literis accipimus, prædicamus. Vos autem optimi Ciues, si vobis probaui, neque natura, neque diuinis legibus, opes commendari, nec eas propterea appetendas, quòd aut laudabilem, aut saltem delectabilem vitam faciant, sed contra potius, nimiam earum copiam, ad iucunditatem, & ad præclarissima quæque studia esse impedimento, quódque omnium maximum est, ab ipso Deo, & perpetuis illis in cœlo promissis bonis auocare, incipite tandem, veris opinionibus assuescere, atque intelligere, vos non ad parandas opes, sed ad longè præstantiora studia factos esse, non vxoris, ac filiorum cogitatio Euangelij monitis, atque adeò vestrę, & eorundem ipsorum saluti anteponatur, quos non vobis Deus ea lege dedit, vt propterea CHRISTI legibus, consilijs'que aduersaremini. Qui cum dicit. Si vis perfectus esse, vende quæ habes, & da pauperibus, non minus ijs, qui liberos suscepere, quàm reliquis omnibus verba facit. Mementote iam iámque esse recedendum, & ex hac tanquam scæna, & vitæ fabula, ad res serias esse demigrandum. Colligendæ

38

ſarcinę, & parandum tanti itineris viaticum eſt, quod non erit opes imminuere, ſed exiguo precio immortales, veráſque diuitias præparare. Moueat vos illius æternitatis admirandæ recordatio, quam, nunc in poteſtate veſtra eſt, feliciſsimam malitis, an ſupremis plenam habere calamitatibus, in cuius æternitatis contemplationem ſi vos bene penitus dederitis, fiet, vt opiniones omnes veſtras, non ad has humiles, ſed ad diuiniores, & latiore ſpecie rationes, tanquam ad clariſsimos ſeptentriones, referatis.

FINIS.

G. Dicai.

Discipulus quidam sapientum haud vltimus olim
    Iacundo ad saeuam compulit ore necem.
Sed tu docte Clari gemmas contemnere, & aurum
    Lectorem coges, sit licet ille Midas.
Tu maior, vita est multis quia vilior auro,
    Et mors est miseris portus vbique viris.

Eiusdem.

Quisquis laetali cruciaris peste, nec vllam
    Noscis adhuc requiem diues inopsque simul,
Quisquis es in nostro non fictus Tantalus orbe,
    Sisyphus, Ixion, Iapetionides,
Haec lege, nam Clarij sunt haec oracula Phoebi,
    Hic tamen est clarus, veridicusque magis.

Octauiani Arcimboldi.

Quis nouus hic morbos animorum sanat Apollo,
    Quis diram verbis tollit auaritiam?
Agnosco, est Clarius dignus cognomine tanto
    Doctrina, sanctis moribus, ingenio.